

Proč je socialismus „k ničemu“

Debata ohledně pojmů *kapitalismus* a *socialismus* je dlouhodobým tématem diskusí o ekonomické a sociální organizaci. Ve vztahu k *socialismu* se termíny jako *marxismus* a *komunismus* často v populární kultuře používají zaměnitelně, ale pro účely tohoto pojednání se nebudeme nořit do nuancí sémantiky. Není to třeba.

Užitečnost jakéhokoli konceptu závisí na sdíleném porozumění. Pokud bychom se zeptali náhodných lidí na ulici, jak by definovali *kapitalismus* a *socialismus*, dostali bychom řadu definic. Zjistili byste však, že definice *socialismu* by byly mnohem subjektivnější a rozmanitější ve srovnání s definicemi *kapitalismu*. Má to svůj důvod.

Abychom dosáhli smysluplného pochopení těchto pojmů, musíme nejprve určit kontext použití. V tomto pojednání se budeme zabývat ekonomickou perspektivou na rozdíl od filozofické a použijeme optiku *systémové analýzy* nebo *systémové dynamiky*, což spadá do vědy o organizaci.

Cílem *systémové analýzy* v kontextu ekonomiky je pochopení vzniku dynamického individuálního a institucionálního chování v rámci nastavené ekonomické struktury a porozumět tak výsledkům, což znamená porozumět samotným systémovým funkcím. To znamená, co systém dělá a nedělá na základě empirického pozorování a formálního pochopení jeho mechaniky.

Zatímco termín *systém* se může vztahovat na jakoukoli formu organizace, návrh ekonomického systému je stejně tak specifický, jako návrh mechanického motoru. Důležitou otázkou je, zda je *dynamická analýza* zaměřena na skutečné, měřitelné chování, nebo podléhá ideologii či zbožnému přání?

Jakýkoli systém je definován svou *strukturou* (pochopenou či nepochopenou), která řídí a kontroluje akce v rámci svých hranic. Například motor v autě je specifický systém s definovanými funkcemi. Je složený z dílů vzájemně provázaných dynamickými vztahy, který v konečném důsledku slouží celkovému účelu umožnit přepravu.

I když je *kapitalistický* systém podstatně složitější a vyvíjel se po generace v adaptivním procesu (nebyl tedy navržen přímo), je to stále dynamický stroj s vlastnostmi neboli definovanou *systémovou strukturou* se specifickým chováním, omezeními a funkcemi. Skutečnost, že se lidé zapojují do ekonomického systému, neznamená, že rozměry lidského jednání vytvářejí pro tento systém nekonečný potenciál nebo mění systém v reálném čase. Výsledky jsou zásadně determinovány jeho *strukturou* bez ohledu na záměr nebo přání lidí.

V rámci toho existuje tendence používat ke kvalifikaci věcí přídavná jména jako „přátelský kapitalismus“, „zodpovědný kapitalismus“, „supí kapitalismus“, „anarchokapitalismus“, „soucitný kapitalismus“, „sociální kapitalismus“, „korporátní kapitalismus“, „kreativní kapitalismus“ nebo dokonce „vědomý kapitalismus“ a podobně. Takové kategorie jsou vysoce subjektivní a zakrývají základní strukturu systému, což vytváří zmatek ohledně toho, co systém vlastně endogenně dělá. Toto zatemnění brání lidem rozpoznat skutečné funkce systému a setrvávají tak nadále v iluzích a přáních, přičemž jeho obhájci si často vymýšlejí výmluvy.

V jazyce systémové vědy je *kapitalismus* a jeho dynamika součástí toho, co nazýváme komplexním adaptivním systémem. Dějiny *kapitalismu* nemají přesně definovaný počátek. I když klasická ekonomická literatura často kategorizuje různé ekonomické režimy v průběhu historie, od období lovců a sběračů přes *merkantilismus* až po domnělý *socialismus*, s nejasnými rozdíly včetně snad *fašismu* a dalších, můžeme nejprve začít chápat základy *kapitalistické struktury* tím, že prozkoumáme základní určující chování *tržního obchodu*.

Lze jednoduše a jasně rozlišovat mezi kapitalistickým a nekapitalistickým systémem:

Trhy jsou pro *kapitalismus* nepostradatelné a definují jeho samotnou povahu. Od zavedení *tržního obchodu* se struktura vyvíjí samoorganizujícím se způsobem. Například trhy mohou existovat pouze tehdy, pokud existuje *majetek* nebo *vlastnictví*. *Vlastnictví* vede k myšlence *kapitálu*, který zase vytváří skupinové konkurenční pobídky, což vede k hierarchiím, nerovnováze moci, nerovnosti a dalším společným rysům. Tyto rysy také generují odezvy, jako je právní regulace proti majetkové trestné činnosti a podobně. Takové vazby sahají od základního mechanismu obchodu až k institucionálním strukturám včetně k základní povaze samotné vlády i mimo ni.

Jinými slovy, mechanismus obchodu je semenem, které dalo vzniknout určující struktuře naší ekonomiky a v mnoha ohledech i našemu dnešnímu chápání normality – samoorganizujícího se procesu institucionálního a systémového rozvoje. Kdybychom zítra vytvořili novou Zemi a umístili na ni lidi a představili jim tento ekonomický systém tržního obchodu, bylo by jen otázkou času, kdy základní povaha jejich společnosti bude zrcadlit tu naši. Existuje tedy základní *strukturální determinismus* založený na tomto kořenovém chování.

Ve skutečnosti je termín „kapitalismus“ poněkud nadbytečný. To, co máme, je *tržní ekonomika*, která má vlastní rysy, jenž tvoří základ *kapitalistické* koncepce, kterou se učíme. *Kapitalismus* je jednoduše zjevnou akademickou koncepcí *dynamického tržního obchodu* a jeho systémových výsledků v kontextu institucionálního, kulturního a vládního rozvoje, a jakékoli variace/rozdíly, které jsme na této planetě

viděli od příchodu obchodu, byly ve skutečnosti zcela zanedbatelné ve srovnání se sdílenými vlastnostmi.

Tržní systém je tedy dynamický systém se strukturou, nikoli shluk poddajných filozofických pobídek s lidmi, kteří definují charakter systému prostřednictvím kolektivního masového chování, jak by si mnozí rádi mysleli. Systém nám říká, co máme dělat, nikoli naopak.

Má také vlastnosti, které jsou nevyhnutelně sdíleny s jinými dynamickými komplexními systémy vyskytujícími se v přírodě, jež zahrnují samoregulaci prostřednictvím zpětnovazebních procesů a adaptivního (nebo maladaptivního) chování při interakci s měnícím se vnějším prostředím. Tyto koncepty jsou dobře známé v oblasti systémové vědy a doslova každá země na světě, která používá *tržní ekonomiku* (což je každá jednotlivá), využívá stejnou základní strukturu bez ohledu na to, jak je spravována nebo regulována.

Jedinou variací, kterou pozorujeme v rámci této základní systémové struktury, je rozsah, v jakém se ji „vnější síly“ pokoušejí řídit nebo ovládat. Ovšem tento zásah snažící se regulovat výsledky v určitých mezích nemění samotnou *strukturu systému*, ale pouze ovlivňuje její endogenní chování. Příkladem toho je míra, do jaké stát legálně reguluje své trhy, například cenovými kontrolami, na rozdíl od přístupu *laissez-faire*, který takovou intervenci odmítá z filozofického důvodu.

V moderním ekonomickém myšlení existuje nezralá, puristická představa, která obhajuje minimální zásahy nebo regulaci *tržního hospodářství* a podporuje „svobodné“ trhy, jak tomu říkají. I když byl z hlediska zajištění stability systému ve společenském kontextu tento romantický ideál vyvrácen, zůstává přesvědčivý pro mnohé, kteří nedokážou objektivně posoudit skutečné chování systému a jeho endogenní gravitaci k nestabilitě, které je třeba čelit. V jakémisi náboženském ideálu chtějí předpokládat, že trh je čistý a může vytvořit rovnováhu. Není tomu tak z velmi prostého důvodu – systém nemá potřebnou rozmanitost k udržení stability v reálném světě (viz *Zákon nutné variety*).

Historicky prováděné ekonomické analýzy prominentními „ekonomy“ velmi často spíše podsouvají abstraktní představy o tom, co by měl systém dělat, než aby se zabývali tím, co systém skutečně dělá. V tomto se často soustředí i na samotnou intervenci jako příčinu ekonomických problémů, přičemž zastánci opět předpokládají, že řešením je totální „volný trh“. Toto je nešťastný, ale očekávaný pohled, který se opět vyhýbá objektivní analýze systému jako takového a podporuje zbožné přání v naději na integritu endogenního systému, která neexistuje.

Je zřejmé, že existují dvě kriticky negativní základní funkce tržní ekonomiky: (a) vytváření chudoby a nerovnosti a (b) model neudržitelného růstu a spotřeby, který funguje jako rakovina a vyžaduje neustálé prodeje/obrat. Namísto uznání těchto

výsledků jako neodmyslitelných pro strukturu systému, je vina kladena nejen na vnější zásahy, jak bylo uvedeno, ale běžně na morální nedostatky lidí nebo skupin. Tento morální argument předpokládá, že systém je v podstatě neutrální a nemá *strukturální pobídky*, které nevyhnutelně vedou k negativním a nemorálním výsledkům (což má). Ve skutečnosti, když se podíváte na běžný diskurs dneška, od nespravedlivých platových stupnic po úpadek životního prostředí, většina lidí stále tvrdí, že jde spíše o *morální selhání* než o *strukturální selhání*. Je to nešťastný problém vnímání.

Nakonec skutečná objektivní systémová analýza kapitalismu odhaluje, že chudoba, smrtelná nespravedlnost a ničení životního prostředí jsou vestavěnými funkcemi systému, které jsou pro systém stejně přirozené jako výroba zboží, jako je chytrý telefon. Jedinými možnostmi, jak tyto negativní problémy řešit, je buď úplně odejít od systému založeného na obchodu, nebo se pokusit strategickou regulací zpomalit tyto výsledky, i když je samozřejmě tímto nikdy zcela neodstraníme, protože jsou vrozené a vynořují se v mnoha podobách.

A tím se dostáváme k pojmu „socialismus“. *Socialismus* v podstatě staví na myšlence regulace inherentních rysů *tržní ekonomiky*, aby se vytvořil udržitelnější a spravedlivější svět. Zahrnuje intervence na mikroúrovni, jako je například převzetí kontroly nad zdravotní péčí státem, aby byl zajištěn spravedlivější přístup. Toto je běžné chápání *socialismu* v populární kultuře – odchýlení se od přirozené, samoregulační povahy trhů tím, že se využívá byrokracie/právo ke kompenzaci selhání trhu a v ideálním případě k vyváženějším výsledkům.

Na makroúrovni se *socialistické* ideály stávají více filozofickými s definicemi, jako „veřejné vlastnictví výrobních prostředků“. Tato definice však postrádá všeobecně dohodnuté chápání a je často spojována spíše se státní mocí než s demokratickou nebo skutečnou společenskou/veřejnou kontrolou. Výklad se liší v závislosti na individuálních perspektivách, což přispívá ke zbytečnosti myšlenky, i když se většina může ztotožnit s hodnotovou orientací demokracie.

Je nezbytné uznat, že *socialismus* je v zásadě intervenční reakcí na *kapitalismus* a neexistuje jako formálně definovaný systém, který lze samostatně implementovat. Jeho charakteristiky jsou primárně intervenční na mikroúrovni a filozoficky reakční na makroúrovni. Ve skutečnosti samotný slovník používaný v *socialistickém* diskurzu, jako je běžné rozlišování mezi „dělníky“ a „vlastníky“, je v první řadě neodmyslitelnou součástí *strukturální* povahy *kapitalismu*.

Jinými slovy, *socialismus* je (a) morální ideologie a (b) reakční prostředek, který může existovat pouze jako odpověď na *kapitalismus*; jakékoli charakteristiky připisované *socialismu* jsou ve skutečnosti zásahy do *kapitalistické* tržní struktury. I fráze „veřejné vlastnictví výrobních prostředků“ existuje pouze jako reakce na přirozený vývoj koncentrace moci a zdrojů v rámci tržní dynamiky, kde „třída vlastníků vykořisťuje dělnickou třídu“, jak říká takzvané marxistické rčení.

Toto pochopení je zásadní, protože falešná dichotomie *kapitalismus* versus *socialismus* omezuje potenciál pro lepší ekonomickou a sociální organizaci. Falešné argumenty přetrvávaly po generace. Vykreslovaly *socialismus* jako definovaný ekonomický model nebo systém (i když tomu tak není) a jakákoliv historická selhání nebo zvěrstva v takzvaných socialistických zemích se pak používají jako „důkaz“, že *tržní kapitalismus* je jediný životaschopný sociální systém, který existuje a může být a že *socialismus* je neúspěšný „konstrukt“. *Socialismus* nemůže být neúspěšným konstruktem, protože žádný takový konstrukt neexistuje. *Socialismus* je přirozeným reakčním procesem v rámci *tržní ekonomiky*.

Ve skutečnosti existuje mnoho návrhů systémů, které nesouvisí s penězi, trhy a potažmo *kapitalismem*, které lze prozkoumat a měly by mít skutečné rysy organizovaného, komplexního, samoregulačního systému. Vnímání široké veřejnosti však zůstává omezeno tímto opakovaným pojetím *socialismu* a jeho asociacemi s totalitou a podobně, což vytváří komunikační bariéru, díky níž se patologicky přijímá, že cokoli, co není *kapitalismus*, může být jen horší. A to bez skutečných důkazů, což vytváří hlavní limity debat.

Opět platí, že jedinou konzistentní definicí *socialismu* je jeho opozice vůči *kapitalismu*. Pamatujte na to, když se pouštíte do hádek s jednotlivci, kteří předkládají klišé: „Pokud se vám nelíbí kapitalismus, co navrhujete? Socialismus? Socialismus nikdy nefungoval!“ V podstatě se ptají: „Pokud se vám nelíbí kapitalismus, co navrhujete? Nekapitalismus? Nekapitalismus nikdy nefungoval!“ ... Jako bychom automaticky vyčerpali jakoukoli jinou potenciální alternativu, což je stejně absurdní, jako kdybychom řekli: „Pouze uhlovodíky mohou být užitečnou formou energie. Není jiná možnost.“

To vše zdůrazňuje kruhový charakter diskuse. Abychom mohli analyzovat neefektivitu nebo nelidskost zdánlivě nekapitalistických systémů v historii, jako byl *sovětský komunismus*, musíme prozkoumat specifické charakteristiky designu jako takového, spíše než jej jednoduše označit za *socialismus* a na tomto základě jej zavrhnout vyvozením, že jakákoli budoucí koncepce, která se odchyluje od *kapitalismu*, může být pouze *socialismus*, a tedy jako SSSR a podobně. Sovětský svaz, Kuba, Venezuela a další země jsou pouze příklady jedinečných neotřelých projevů, kombinující státní byrokracii s ekonomickou kontrolou. *Socialismus* není systém, ale proces v rámci *tržní ekonomiky*.

Pokud jste si důkladně přečetli Karla Marxe, celý jeho příspěvek byl založen na snaze porozumět složitému adaptivnímu systému *kapitalismu* nikoli propagovat nějaké řešení. A tak ti, kdo se dnes identifikují jako socialisté, jsou v podstatě moralisté s antikapitalistickou filozofií, což ve skutečnosti ukazuje na nedostatek kreativity. Je to nesmyslná nálepka zavádějící pronásledování.

Musíme tedy regulovat kapitalismus? Jistěže. To ale není dlouhodobé řešení. Potřebujeme skutečnou *strukturální* změnou rozpustit problémy, kterým čelíme, způsobené zastaralým systémem. Potřebujeme dostat do diskusí inteligentní inferenční udržitelný ekonomický návrh. Tento proces myšlení nevyžaduje žádnou historickou orientaci ani nepřátelské označení nebo reakci na současný neblahý stav ekonomické normality.